MONITOR

Na R. P. 1768.

Nro LXVIII.

d. 24. Sierpnia.

Neque quies gentium ſine armis, Neque arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributis haberi poſſunt.

Tacitus Hiſt.

O prawach ſtosuiących ſię do podbicia y wciowania innych Narodow.

ZYcie Państw ieſt na wzor zycia ludzi, ci w konieczney obronie za-

biiać mogą, te wieść woynę dla swoiego ucalenia. Ta iest iednak między ludźmi a Państwy rożnica, iż ludzie w szczegulności dla obrony nie powinni zaczepiać, te zaś gdy widzą iż dłuższy pokoy może dać siły Sąsiadowi sobie szkodliwe, zaczepienie onego maią za sposob swoiey ochrony.

Prawo Woyny podbicia Narodow nie ciągnie za sobą konsekwencyą niszczenia onych, taki albowiem postępek przeciwny iest ludzkości y naturze, chciwość nawet na nim traci.

Podbi-

Podbicie y zwyciężenie Narodow iest czasem potrzebne, sprawiedliwe, zawzdy iednak nieszczęśliwe y obmierzłe.

Niewola podbitych obywatelow kraiu nieprzyiacielskiego, dotąd tylko trwać ma, poki beśpieczeństwo wzaiemne radzi. Kiedy się zwyciężcy z zwyciężonemi, związkami praw, towarzystwa, obyczaiow, powinowactwa zkoiarzą y złączą, niewola ustać powinna. Poki albowiem to nienastąpi, odraza wzaiemna przeszkadza zkleceniu powszechney

chney całości. Z tych miar naypierwszą zwycięzcy regułą powinno bydź staranie o swobodę zwyciężonych.

Demokracya podbiiaiąca Państwa, wolność w niebespieczeństwo podaie, musi albowiem z pośrzod siebie posyłać rządce kraiom zawoiowanym, y nadawać im władzę zbyt wielką na żyiącego w rowney mierności obywatela.

Monarchia w zawoiowaniu innych Państw, te nieustanną powinna mieć na siebie baczność, aby z gra-

nić

nie miernemu ſwoiemu ſtanowi przyzwoitych y potrzebnych nigdy niewyſtępowała.

Stan woiuiącey Monarchii, prowadzi za ſobą zbytek nieznośny w Stolicy, nędzę w Prowincyach, obfitość na pograniczu. Karol XII. Krol Szwedzki na ſamey ſię tylko mocy ſwoiey zasadzaiąc upadł, rozpoczynaiąc woyny nad ſiłę ſwoiey możności. Nie zgubiła go Pułtawa ale własny ſtan iego, ktory zdołać zamyſłom iego niedoſtarczał.

Nieſzedł on za rad ułożoną plantą, ale za modeluszem ktory był ſobie obrał w oſobie Alexandra Wielkiego, tak był iednak dalekim od podobieńſtwa Bohatyra tego, iż nie Alexandrem, ale naybitnieyſzym Woyſk iego Zołnierzem bydź mu przyſtało. Naylepſzy ſpoſob korzyſtania z zwycięſtw, dobrze czynić zwyciężonym. Łaſkawość zwycięzcy, gładzi okrucieńſtwo zwyciężenia.

Jedynowładztwo ieſt ſkutkiem

ſko

zawoiowania wielkich Państw y kraiow. Na utrzymanie onych woysko rozsadzone mniey wystarcza. Musi się Iedynowładzca wybranych ludzi pocztem otaczać, aby miał na pogotowiu obronę osoby swoiey, instrumenta kary poddanych, y okazałość naywyższey władzy. Te myśli wprowadziły Janczarow milicyą, u dawnych zaś Cesarzow Rzymskich *Milites Prætorianos*, Państwa ktore podbiia Iedynowładzca, maią bydź poddane rządcom pod

pra-

prawem hołdownictwa. Tak czynili Rzymianie podaiący z ramienia swoiego Narodom Monarchow, iak mowi Historyk: *ut haberent instrumenta servitutis Reges.*